

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-130>

УДК 338.48

ЧИННИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ: ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ

FACTORS OF REGIONAL TOURISM DEVELOPMENT: ECONOMIC, SOCIO-CULTURAL AND INNOVATIVE DETERMINANTS

Рунчева Наталія Вікторівна

доктор економічних наук, професор,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8645-9821>

Горяча Оксана Любомирівна

кандидат економічних наук, доцент,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9211-4547>

Runcheva Nataiia, Horiacha Oksana

Bogdan Khmelnytsky Melitopol state pedagogical university

У статті розкрито економічні, соціокультурні та інноваційні чинники регіонального розвитку туризму. Показано роль інвестицій, інфраструктури та туристичного сектору у зайнятості й формуванні регіонального ВРП. Визначено значення культурної спадщини, етнічної ідентичності та креативних індустрій. Акцент зроблено на цифровізації, smart-рішеннях і нових бізнес-моделях як ключових інноваційних факторах. Підкреслено важливість співпраці місцевих громад і бізнесу для сталого розвитку та позитивного іміджу дестинацій. Визначено сталий туризм, державно-приватне партнерство, екологічні практики та інтеграцію регіональних продуктів у глобальні ринки. Результати дослідження мають практичне значення для підвищення конкурентоспроможності регіонів і залучення інвестицій. Наукова новизна полягає у комплексному поєднанні економічних, соціокультурних та інноваційних детермінант розвитку туризму.

Ключові слова: регіональний розвиток туризму, економічні чинники, соціокультурні детермінанти, інноваційні технології, туристична привабливість, креативні індустрії, цифровізація туризму, сталий розвиток.

The study refines the essence of the economic factors of regional tourism development, in particular the role of investments, infrastructure provision, and the impact of the tourism sector on employment and regional GDP. Socio-cultural determinants that shape the tourist attractiveness of territories are systematized, including cultural heritage, ethnic identity, traditions, and the development of creative industries. The approach to the consideration of innovative factors in tourism is clarified, in particular the digitalization of tourist services, the introduction of smart solutions, and new business models that ensure improved management efficiency and service quality. The importance of interaction between local communities and the tourism business is revealed as a condition for sustainable regional tourism development, which contributes to trust, the formation of a positive image, and the increase of territorial competitiveness. Strategic directions of development are outlined, with special attention paid to sustainable tourism, public-private partnership, and the integration of regional tourism products into global markets. The role of environmental factors such as the preservation of natural resources and the implementation of eco-technologies, which are becoming an important component of modern tourism policy, is emphasized. Prospects for the development of tourist destinations in the context of globalization challenges, digital transformation, and the growing role of innovative technologies are also outlined. The results of the study make it possible to formulate scientifically based recommendations for authorities, businesses, and local communities in order to increase the competitiveness of regions and ensure sustainable tourism development. The practical significance lies in the possibility of using the findings to improve strategic development programs, increase investment attractiveness, stimulate international cooperation, and expand Ukraine's participation in the European tourism space. Additional

emphasis is placed on the importance of developing human capital in tourism, training specialists with modern competencies, and integrating educational programs into the regional development system. The scientific novelty of the obtained results lies in the integration of economic, socio-cultural, and innovative determinants, which allows for a comprehensive assessment of the prospects for regional tourism development.

Keywords: regional tourism development, economic factors, socio-cultural determinants, innovative technologies, tourist attractiveness, creative industries, tourism digitalization, sustainable development.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток туризму в регіонах України відбувається в умовах динамічних соціально-економічних змін, посилення глобалізаційних процесів та зростання ролі інноваційних технологій. Туризм розглядається не лише як сфера відпочинку та дозвілля, а і як стратегічний сектор економіки, здатний генерувати значний внесок у регіональний ВРП, забезпечувати нові робочі місця та формувати позитивний імідж території.

Водночас розвиток туристичної сфери стикається з низкою проблем: нерівномірністю інфраструктурного забезпечення, недостатньою інвестиційною підтримкою, низьким рівнем інтеграції культурної спадщини у сучасні туристичні продукти та обмеженим використанням інноваційних рішень. У таких умовах актуалізується потреба у глибокому науковому аналізі чинників, що визначають конкурентоспроможність та привабливість регіонів у сфері туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова дискусія щодо чинників регіонального розвитку туризму охоплює економічні механізми стимулювання, роль соціокультурних ресурсів та вплив інноваційних технологій. В економічному вимірі, як зазначають Белявцев М. [1], Deloitte [2], акцент робиться на значенні інвестицій в інфраструктуру, фінансовій підтримці та податкових стимулах як драйверах зростання туристичного сектору. Для оцінки розвитку застосовуються показники зайнятості, внесок у регіональний ВВП та індекси інфраструктурної готовності UNWTO [3], McKinsey [4].

Соціокультурні детермінанти визначаються через культурну спадщину, локальну ідентичність та креативні індустрії, що формують унікальність туристичного продукту Pine & Gilmore [5], Гук Л. [6]. Якісні дослідження Кудла Н. [7] підкреслюють значення залучення громад та інтеграції традицій у туристичні маршрути.

В інноваційному напрямі увага зосереджується на цифрових платформах, smart-tourism рішеннях, Big Data і ШІ, які персоналізують сервіс і підвищують ефективність управління Ivanov & Webster [8], PwC [9]. Аналітичні звіти

відзначають, що цифровізація знижує бар'єри для малого бізнесу та прискорює просування регіональних продуктів [2].

Дослідження соціального капіталу показують, що участь громад і моделі відповідального бізнесу підвищують легітимність проєктів, а державно-приватне партнерство сприяє масштабуванню інфраструктури й просуванню брендів [3; 9].

Водночас залишаються прогалини: відсутність інтегрованих моделей, недостатня кількість регіональних емпіричних досліджень та слабе вивчення механізмів поширення інновацій у периферійних територіях. Це зумовлює потребу у подальших міждисциплінарних дослідженнях, що поєднують кількісні методи, GIS-аналіз і кейс-стаді, з акцентом на економічні, соціокультурні та інноваційні детермінанти розвитку туризму.

Мета статті. Мета статті полягає у комплексному дослідженні чинників регіонального розвитку туризму з акцентом на економічні, соціокультурні та інноваційні детермінанти, їх взаємозв'язок та вплив на конкурентоспроможність регіонів. Для досягнення цієї мети передбачено: уточнити сутність та зміст ключових чинників розвитку туризму; систематизувати сучасні підходи до оцінки економічних, соціокультурних та інноваційних передумов; виявити особливості взаємодії місцевих громад і туристичного бізнесу; окреслити стратегічні напрями сталого розвитку регіонального туризму в умовах глобалізації та цифровізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм у сучасних умовах виступає не лише сферою відпочинку, а й стратегічним чинником соціально-економічного розвитку регіонів. Його роль зростає завдяки мультиплікативному ефекту, що проявляється у створенні нових робочих місць, збільшенні надходжень до бюджетів, формуванні позитивного іміджу територій та стимулюванні розвитку суміжних галузей. Водночас глобалізаційні процеси, інтенсивний розвиток цифрових технологій і зростання вимог споживачів до якості послуг ставлять перед туристичною сферою нові виклики.

Особливої уваги потребує регіональний аспект розвитку туризму, адже саме на рівні

територій формуються унікальні туристичні продукти, які базуються на локальних ресурсах, культурній спадщині, соціокультурних практиках та інноваційних рішеннях. Економічні умови визначають рівень інвестиційної привабливості, доступність транспортної та сервісної інфраструктури, а також можливості для розвитку малого й середнього бізнесу у сфері туризму. Соціокультурні чинники формують унікальність території, сприяють збереженню ідентичності та залученню громад до процесів розвитку. Інноваційні технології стають ключовим інструментом підвищення ефективності управління туристичними потоками, просування регіональних брендів і створення нових форматів взаємодії зі споживачами.

У цих умовах зростає актуальність комплексного дослідження економічних, соціокультурних та інноваційних детермінантів, що визначають динаміку і стратегію розвитку туризму на регіональному рівні.

Економічні чинники виступають базисом формування та реалізації туристичного потенціалу регіонів. Вони безпосередньо впливають на обсяг інвестицій, якість інфраструктурного забезпечення, рівень зайнятості населення та формування доходів місцевих бюджетів [2; 3].

По-перше, одним із ключових економічних драйверів розвитку туризму є інвестиції у туристичну інфраструктуру – будівництво та модернізація готелів, закладів харчування, транспортної мережі, об'єктів культурно-дозвілєвої інфраструктури. Дослідження підтверджують, що інвестиційна активність у туристичній сфері має мультиплікативний ефект, стимулюючи розвиток суміжних галузей – будівництва, транспорту, сільського господарства та торгівлі [1; 4].

По-друге, значну роль відіграє зайнятість у сфері туризму, яка створює робочі місця як у безпосередньо туристичних підприємствах,

так і в суміжних секторах економіки. Зростання кількості робочих місць у туризмі позитивно позначається на соціально-економічній стабільності регіонів, зменшує міграційні ризики та сприяє підвищенню рівня доходів місцевого населення [3; 7].

По-третє, важливим фактором є фінансово-бюджетний ефект від туризму. Податкові надходження від діяльності підприємств туристичної індустрії формують додаткові ресурси для місцевих бюджетів, що дозволяє реінвестувати кошти у розвиток інфраструктури, збереження культурної спадщини та підтримку соціальних програм [6, 9]. Таким чином, туристична галузь виступає важливим інструментом фінансової стабілізації та розвитку територій.

Окрім того, вагомого значення набувають економічні стимули та регуляторні механізми, які створюють сприятливі умови для підприємницької діяльності у сфері туризму. Йдеться про податкові пільги, програми кредитування малого та середнього бізнесу, грантову підтримку інноваційних проєктів, що сприяє диверсифікації туристичних продуктів та підвищенню конкурентоспроможності регіонів [2; 8]. Значний вплив туризму на економічний розвиток регіонів виявляється через формування доданої вартості, створення нових робочих місць, зростання інвестиційної активності та надходжень до місцевих бюджетів. Важливим є й мультиплікативний ефект, коли розвиток туристичної галузі стимулює суміжні сфери економіки – транспорт, будівництво, торгівлю, готельний та ресторанний бізнес. Для більшої наочності економічний внесок туризму у розвиток регіонів подано в узагальненій формі (див. табл. 1).

Ця таблиця відображає структуру економічного внеску туризму у розвиток регіонів. Дані показують, що найбільший ефект створюють інвестиції у туристичну інфраструктуру (40 %), що має мультиплікативний вплив на

Таблиця 1

Економічний внесок туризму у розвиток регіонів

Показник	Значення (середній регіон)	Частка у структурі (%)
Інвестиції у туристичну інфраструктуру	250 млн грн/рік	40 %
Робочі місця у сфері туризму	18 тис.	35 %
Податкові надходження до місцевих бюджетів	120 млн грн/рік	20 %
Суміжні галузі (будівництво, транспорт, харчова промисловість)	60 млн грн/рік	5 %

Джерело: розробка авторів на основі [2; 3; 7]

економіку [2; 4]. Значний вклад також становлять робочі місця, створені у сфері туризму та суміжних галузях [3; 7]. Податкові надходження формують фінансову базу місцевих бюджетів, забезпечуючи можливість їх подальшого розвитку [9].

На нашу думку, таблиця підтверджує, що економічні чинники виступають ключовим драйвером регіонального розвитку туризму, створюючи як прямий ефект (інвестиції, зайнятість, податки), так і непрямий (стимулювання суміжних галузей).

Також до економічних чинників належить інтеграція туризму у регіональну економіку через розвиток кластерів, які поєднують підприємства різних галузей (готельного бізнесу, ресторанного господарства, транспорту, розваг, культурної сфери). Такий підхід дозволяє досягти ефекту синергії, оптимізувати витрати та створити комплексний туристичний продукт [3; 4].

Отже, економічні чинники визначають фінансово-інвестиційні можливості, інфраструктурну готовність і зайнятість населення, що є базовою передумовою для розвитку туризму на регіональному рівні. Ефективне використання цих чинників створює передумови для підвищення конкурентоспроможності територій, їх інтеграції у глобальні туристичні ринки та забезпечення сталого розвитку регіонів [2; 9].

Економічні чинники формують базові умови для розвитку туристичної сфери регіонів, забезпечуючи ресурсну та інвестиційну основу. Водночас сам по собі економічний потенціал не є достатнім для формування конкурентоспроможного туристичного продукту. Вирішальне значення мають соціокультурні детермінанти, що визначають унікальність території, її привабливість для відвідувачів та рівень культурної ідентичності.

Соціокультурні чинники відіграють фундаментальну роль у формуванні туристичної привабливості регіонів, адже саме вони забезпечують унікальність туристичного продукту, що відрізняє одну територію від іншої [5; 6]. Вони охоплюють культурну спадщину, національні традиції, етнічну ідентичність, мистецтво, креативні індустрії, а також рівень соціальної взаємодії місцевих громад із туристами [3; 7].

По-перше, культурна спадщина виступає базовим ресурсом для розвитку туризму. До неї належать пам'ятки архітектури, історичні об'єкти, музеї, сакральні споруди, а також нематеріальна спадщина – фольклор,

звичаї, гастрономічна культура. Використання культурної спадщини у туристичній сфері забезпечує не лише збереження і популяризацію національних надбань, а й створює додаткову економічну вартість через залучення туристів [1; 3].

По-друге, значний вплив мають традиції та етнічна ідентичність. Туристи часто приїжджають до певних регіонів саме за автентичним досвідом – участю у народних обрядах, фестивалях, майстер-класах із ремесел, дегустаціями традиційних страв. Такий підхід формує унікальний образ території та забезпечує її конкурентоспроможність на міжнародному ринку [4; 6].

По-третє, важливою складовою є креативні індустрії – сучасні культурні практики, мистецькі події, дизайн, кіно, музика, театральне мистецтво. Вони створюють новий формат туризму, орієнтований на молодіжну аудиторію та міжнародні культурні обміни. Креативний туризм стимулює розвиток підприємництва, сприяє інтеграції регіонів у глобальні культурні процеси та формує позитивний імідж країни на міжнародній арені [5; 9].

По-четверте, не менш значущим чинником є соціальна взаємодія та гостинність місцевих громад. Дослідження показують, що рівень толерантності, відкритості та комунікації місцевих жителів із туристами значно впливає на рівень задоволеності подорожжю та формування лояльності туристів до регіону [3; 8]. Залучення громад до туристичних ініціатив сприяє підвищенню соціальної відповідальності, а також забезпечує додатковий дохід місцевому населенню [2; 7].

По-п'яте, важливим соціокультурним аспектом є освіта та підготовка кадрів у сфері туризму. Рівень професійності персоналу, знання іноземних мов, навички міжкультурної комунікації визначають якість сервісу і безпосередньо впливають на репутацію регіону як туристичного напрямку [1; 4].

Поєднання культурної спадщини, традицій та сучасних культурних практик формує комплексну привабливість регіонів (див. рис. 1).

Діаграма демонструє структуру соціокультурних чинників туристичної привабливості регіонів. Найбільший вплив має культурна спадщина (30 %) та фестивалі й традиції (25 %), що відповідає даним [3; 6]. Важливе місце посідають креативні індустрії (20 %), які формують сучасний образ території [5]. Гастрономічний туризм (15 %) і соціальна взаємодія місцевих громад (10 %) також роблять вагомий внесок у формування унікального

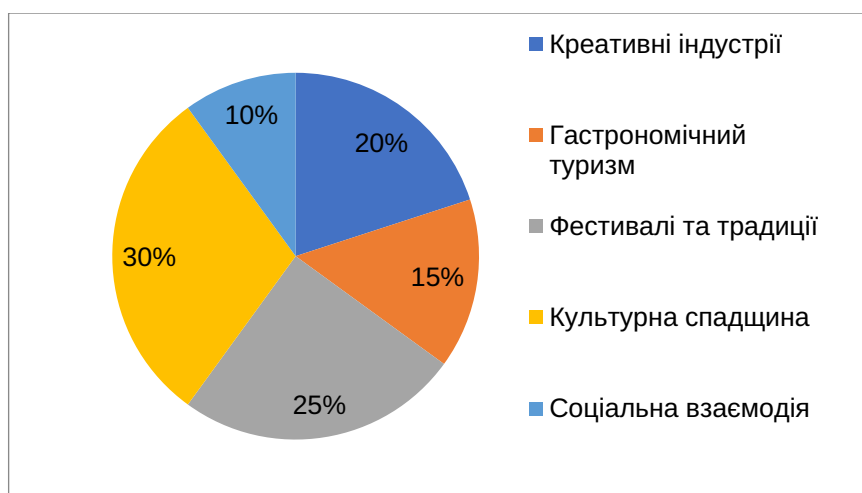

Рис. 1. Соціокультурні чинники туристичної привабливості регіонів

Джерело: побудовано авторами на основі [1–7]

туристичного досвіду [2; 7]. Соціокультурні чинники формують ідентичність та унікальність туристичного продукту, сприяють збереженню культурної спадщини, активізації місцевих громад і розвитку креативних індустрій. Їх ефективне використання дозволяє створювати додану вартість для регіону, забезпечуючи синергію між культурним і економічним розвитком [2; 3].

Інноваційні чинники стають визначальними у сучасному розвитку туризму, адже вони забезпечують конкурентоспроможність регіонів, сприяють підвищенню якості туристичних послуг та створюють нові можливості для залучення туристів [2; 8].

По-перше, ключову роль відіграє цифровізація туристичної сфери. Використання онлайн-сервісів для бронювання, мобільних застосунків для навігації, віртуальних турів, платформ електронних відгуків формує нову модель взаємодії туриста з дестинацією. Це не лише спрощує доступ до туристичних продуктів, але й забезпечує персоналізацію пропозицій відповідно до індивідуальних потреб [3; 9].

По-друге, важливим інноваційним напрямом є розвиток смарт-туризму, що базується на використанні великих даних (Big Data), технологій штучного інтелекту та IoT. Завдяки цьому можливо прогнозувати туристичні потоки, оптимізувати логістику, покращувати якість обслуговування та управляти навантаженням на інфраструктуру [4; 10].

По-третє, зростає значення сталих та «зелених» інновацій у туризмі. Енергоефективні готелі, екологічні транспортні рішення,

розвиток еко- та агротуризму відповідають глобальним трендам сталого розвитку та дозволяють мінімізувати негативний вплив туризму на довкілля [2; 3].

По-четверте, важливим аспектом є інноваційний маркетинг у туризмі. Використання цифрових комунікацій, віртуальної та доповненої реальності, інтерактивних платформ створює новий рівень просування туристичних продуктів і підвищує залученість цільових аудиторій [54 6].

По-п'яте, слід виділити розвиток стартапів і підприємницьких ініціатив у сфері туризму. Інноваційні бізнес-моделі сприяють диверсифікації туристичних послуг, створюють нові робочі місця та активізують локальні громади. Такі стартапи часто стають драйверами змін у сфері гостинності та транспортного забезпечення [1; 7].

Інноваційні фактори визначають не лише рівень технологічної готовності туристичної індустрії, а й формують нові бізнес-моделі, засновані на цифровізації та інтеграції smart-рішень. Щоб наочно продемонструвати динаміку впровадження інноваційних інструментів у туризмі (див. рис. 2), який узагальнює ключові тенденції.

Діаграма ілюструє рівень впровадження різних інноваційних технологій у сфері туризму. Найбільш поширеними є онлайн-букінг системи (80 %) та мобільні застосунки (70 %), що відповідає сучасним тенденціям цифровізації [2; 3]. Значну роль починають відігравати Big Data та штучний інтелект (50 %), які застосовуються для персоналізації туристичних послуг [4].

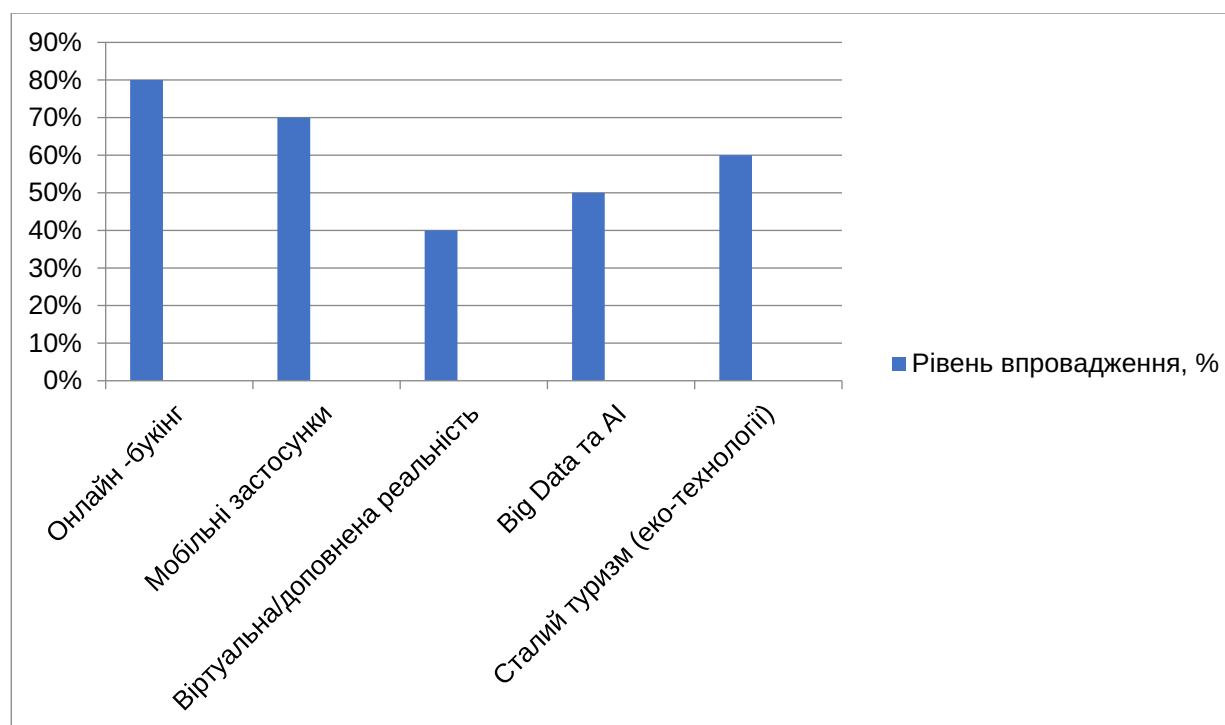

Рис. 2. Інноваційні технології у розвитку туризму

Джерело: побудовано авторами на основі [2; 8; 10]

Менш розповсюджені, але перспективні напрями – віртуальна та доповнена реальність (40 %) і сталий туризм з еко-технологіями (60 %), що формують новий підхід до взаємодії туристів із простором [5; 9]. На нашу думку, графік показує, що ключовими драйверами інноваційного розвитку є цифровізація та сталі практики, які інтегрують регіони у глобальний туристичний ринок.

Таким чином, інноваційні чинники формують сучасну модель розвитку туризму, що ґрунтується на цифрових технологіях, сталих практиках і нових формах взаємодії з туристами. Їх ефективна реалізація забезпечує інтеграцію регіонів у глобальні туристичні ринки, підвищення їх привабливості та стійкості [2; 3].

Інституційні, управлінські та екологічні чинники також визначають ефективність реалізації туристичного потенціалу регіонів, оскільки саме вони формують нормативно-правове середовище, стратегічні пріоритети та механізми взаємодії між державними органами, бізнесом і місцевими громадами [2; 3].

По-перше, ключове значення має нормативно-правове забезпечення розвитку туризму. Якість законодавчої бази, наявність державних і регіональних програм підтримки туристичної галузі визначають прозорість

та передбачуваність правил гри для бізнесу [6; 7]. Стабільне правове середовище сприяє залученню інвестицій, розвитку підприємництва та реалізації інноваційних проєктів.

По-друге, важливим аспектом є державно-приватне партнерство у розвитку туризму. Спільна участь держави та бізнесу у фінансуванні й реалізації інфраструктурних проєктів, маркетингових кампаній чи інноваційних рішень дозволяє ефективніше використовувати ресурси та досягати синергії у розвитку галузі [8; 9].

По-третє, значну роль відіграє регіональна туристична політика та стратегічне планування. Наявність комплексних стратегій розвитку туризму на рівні регіонів дозволяє враховувати специфіку місцевих ресурсів, узгоджувати інтереси різних учасників ринку та забезпечувати сталий розвиток територій [1; 4].

По-четверте, до інституційних чинників належить розвиток інституцій громадянського суспільства та туристичних асоціацій, які сприяють залученню громад до управління туристичною сферою, формуванню механізмів саморегуляції та популяризації культурних і природних ресурсів [3; 5].

По-п'яте, вагоме значення мають кадрові ресурси та система управління якістю у сфері

туризму. Наявність професійних управлінських кадрів, ефективних органів туристичної адміністрації та впровадження міжнародних стандартів якості визначають рівень конкурентоспроможності регіону на світовому туристичному ринку. Інституційні детермінанти визначають рамкові умови функціонування туристичної сфери, формуючи правове поле, систему управління та механізми партнерства між державними і приватними структурами. Для кращого розуміння співвідношення ключових інституційних факторів розвитку наведено (див. рис. 3), побудовану на основі узагальнених даних

Діаграма відображає розподіл вагомості інституційних чинників у розвитку туризму. Найбільше значення має державна політика (30 %), оскільки вона формує нормативно-правову базу та визначає стратегічні пріоритети [3]. Важливими залишаються місцеве самоврядування (20 %) та публічно-приватне партнерство (20 %), які забезпечують практичну реалізацію проєктів на місцях [2]. Маркетинг регіону (15 %) і міжнародна співпраця (15 %) відіграють роль у формуванні позитивного іміджу та залученні туристів і інвесторів [7].

Таким чином, інституційні та управлінські чинники формують базу для ефективного використання економічного, соціокультурного й інноваційного потенціалу туризму. Вони забезпечують стабільність, прозорість і системність розвитку галузі, сприяючи її інтеграції у глобальний простір [3; 9].

Екологічні чинники визначають довгострокову стійкість розвитку туризму, оскільки якість природного середовища безпосередньо впливає на туристичну привабливість територій. Збереження природних ресурсів та впровадження екологічно орієнтованих прак-

тик є передумовою формування конкурентоспроможного туристичного продукту [2; 3].

По-перше, важливим аспектом є якість природного середовища. Чистота повітря, стан водних ресурсів, рівень шумового та візуального забруднення суттєво впливають на рішення туристів щодо вибору місця відпочинку [4; 6].

По-друге, зростає роль сталого використання природних ресурсів. Розвиток екотуризму, агротуризму, зелених маршрутів сприяє раціональному використанню територій, збереженню біорізноманіття та формуванню позитивного іміджу регіонів на міжнародному ринку [1; 8].

По-третє, значного значення набуває екологічна інфраструктура. Використання енергоефективних технологій у готельному бізнесі, розвиток системи сортування та переробки відходів, впровадження «зеленого» транспорту є необхідними умовами для зниження негативного впливу туризму на довкілля [2; 9].

По-четверте, важливим чинником є екологічна свідомість місцевих громад та туристів. Формування культури відповідального споживання, участь у природоохоронних акціях та освітніх програмах сприяють збереженню ресурсів і підвищують привабливість регіону для екоорієнтованих туристів [5; 7].

По-п'яте, слід виділити екологічний менеджмент та моніторинг. Використання систем оцінки впливу туризму на довкілля, розробка стандартів екологічної сертифікації та регулярний моніторинг стану природних ресурсів дозволяють забезпечити баланс між економічними вигодами та екологічними обмеженнями [3; 4].

Екологічні детермінанти виступають основою сталого розвитку туризму, адже саме природне середовище та якість екологічних ресурсів визначають довгострокову прива-

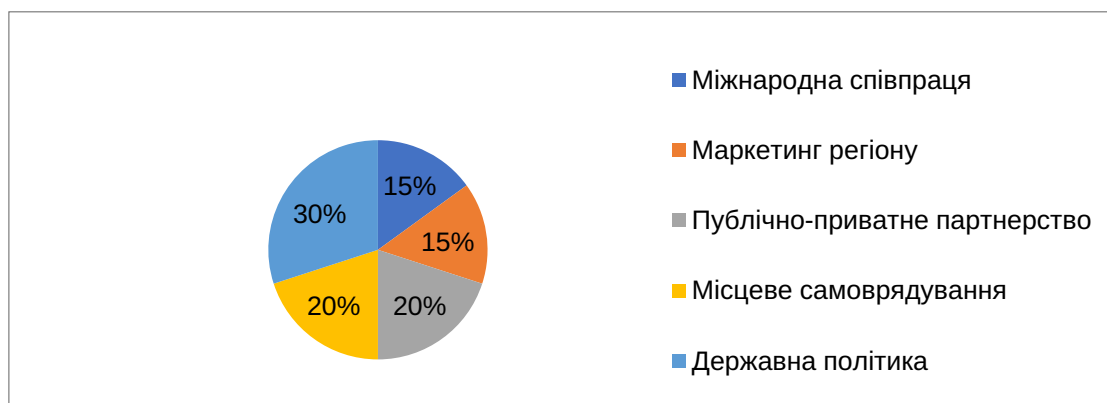

Рис. 3. Інституційні чинники регіонального розвитку туризму

Джерело: побудовано авторами на основі [3; 6; 9]

Таблиця 2

Екологічні чинники розвитку туризму

Екологічний чинник	Характер впливу на туризм
Чистота довкілля	Формує позитивний імідж регіону, приваблює екологічно свідомих туристів
Збереження природних ресурсів	Забезпечує довгострокову конкурентоспроможність туристичних дестинацій
Розвиток екотуризму	Стимулює локальну економіку та зменшує негативний вплив на довкілля.
Використання відновлюваних джерел енергії	Підвищує сталий імідж регіону та скорочує витрати у туристичній сфері.
Управління відходами	Зменшує екологічне навантаження та підвищує якість туристичного продукту

Джерело: побудовано авторами на основі [3; 4; 6]

бливість територій. Для систематизації основних екологічних чинників та їхнього впливу на туристичну діяльність наведено узагальнені дані (див. табл. 2).

Таблиця демонструє основні екологічні чинники, які визначають можливості сталого розвитку туризму. Як видно, ключовим є збереження природних ресурсів та чистота довкілля, що виступають базою для формування позитивного туристичного іміджу [3]. Розвиток екотуризму та впровадження відновлюваних джерел енергії сприяють економії ресурсів та підвищенню конкурентоспроможності регіонів [2].

На нашу думку, екологічна складова туризму стає не лише фактором привабливості, а й стратегічним елементом довготривалого розвитку.

У роботі уточнено визначення основних чинників регіонального розвитку туризму, серед яких виокремлено економічні, соціокультурні, інноваційні, інституційно-управлінські та екологічні детермінанти. Результати проведеного дослідження засвідчили, що розвиток туризму на регіональному рівні є багатовимірним процесом, що потребує комплексного підходу.

По-перше, економічні чинники формують фінансово-інвестиційну основу галузі, визначаючи обсяги інвестицій, зайнятість населення та податкові надходження.

По-друге, соціокультурні детермінанти забезпечують унікальність туристичного продукту, сприяють збереженню культурної спадщини та розвитку креативних індустрій, що формує ідентичність територій.

По-третє, інноваційні чинники визначають конкурентоспроможність регіонів, сприяють цифровізації туристичних послуг, розвитку смарт-туризму та впровадженню екологічно орієнтованих технологій.

По-четверте, інституційні та управлінські механізми створюють нормативно-правові, організаційні й стратегічні умови для ефективного розвитку галузі, забезпечуючи взаємодію держави, бізнесу та місцевих громад.

По-п'яте, екологічні чинники виступають ключовою передумовою сталого розвитку туризму, оскільки якість природного середовища та ефективність екологічного менеджменту визначають довготривалу привабливість регіонів.

Авторами дослідження доведено, що розвиток туризму потребує інтегрованого підходу, що поєднує економічні вигоди з культурними, інноваційними, інституційними та екологічними аспектами. Саме така багатовимірна модель сприяє формуванню конкурентоспроможних туристичних дестинацій, інтеграції регіонів у глобальні ринки та забезпеченню сталого розвитку територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белявцев М. Розвиток туристичної інфраструктури регіонів України: проблеми та перспективи. Київ : Наукова думка, 2020.
2. Deloitte. Global Travel and Tourism Outlook 2024. London: Deloitte Insights, 2024.
3. UNWTO. World Tourism Barometer 2023. Madrid: United Nations World Tourism Organization, 2023.
4. McKinsey & Company. Travel and tourism: Shaping the post-pandemic recovery. McKinsey Global Institute, 2023.

5. Pine B. J., Gilmore J. H. The Experience Economy. Harvard Business Review Press, 2019.
6. Гук Л. Культурна спадщина та туризм: регіональний вимір. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021.
7. Кудла Н. Соціально-економічні аспекти розвитку туризму в Україні. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019.
8. Ivanov S., Webster C. Tourism and the Impact of Technology. Springer Nature, 2021.
9. PwC. Hospitality Directions: Global tourism trends 2023. PricewaterhouseCoopers International, 2023.
10. Buhalis D., Amaranggana A. Smart Tourism Destinations. In: Xiang Z., Tussyadiah I. (eds.) *Information and Communication Technologies in Tourism 2015*. Springer, 2015.

REFERENCES:

1. Bieliavtsev, M. (2020). *Rozvytok turystychnoi infrastruktury rehioniv Ukrainy: problemy ta perspektyvy* [Development of tourism infrastructure of the regions of Ukraine: Problems and prospects]. Kyiv: Naukova dumka.
2. Deloitte. (2024). *Global Travel and Tourism Outlook 2024*. London: Deloitte Insights.
3. UNWTO. (2023). *World Tourism Barometer 2023*. Madrid: United Nations World Tourism Organization.
4. McKinsey & Company. (2023). *Travel and tourism: Shaping the post-pandemic recovery*. McKinsey Global Institute.
5. Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (2019). *The experience economy*. Harvard Business Review Press.
6. Huk, L. (2021). *Kulturna spadshchyna ta turizm: rehionalnyi vymir* [Cultural heritage and tourism: Regional dimension]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv.
7. Kudla, N. (2019). *Sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku turyzmu v Ukraini* [Socio-economic aspects of tourism development in Ukraine]. Kharkiv: Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics.
8. Ivanov, S., & Webster, C. (2021). *Tourism and the impact of technology*. Springer Nature.
9. PwC. (2023). *Hospitality directions: Global tourism trends 2023*. PricewaterhouseCoopers International.
10. Buhalis, D., & Amaranggana, A. (2015). Smart tourism destinations. In Z. Xiang & I. Tussyadiah (Eds.), *Information and communication technologies in tourism 2015* (pp. 553–564). Springer.